

6 Απριλίου 2017

«Η αρεοπαγιτική εκκλησιολογία εκφράζει τη Θεολογία της Εκκλησίας»

/ [Πεμπτούσια](#)

Ακολουθεί συνέντευξη με τον π. Δανιήλ Ρυριζα με θέμα τη διδασκαλία του αγ. Διονυσίου του Αρεοπαγίτη για την θέωση του ανθρώπου και την μετοχή του στις άκτιστες θείες ενέργειες και προόδους. Πρόκειται για συνέντευξη που δόθηκε με αφορμή το εκδοθέν βιβλίο του π. Δανιήλ με τίτλο: «Η Θεολογία του καλού και του αγαθού στον άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη».

[Για το πρώτο μέρος της συνέντευξης βλέπε εδώ](#)

Πεμπτουσία: Γιατί είναι δυνατό να αποδίδουμε ονόματα στον Θεό και γιατί μπορεί να ονομάσει κανείς τον Θεό προπαντός Καλό και Αγαθό?

π. Δανιήλ Puzaza: Εξ αρχής ο άγιος Διονύσιος δηλώνει ότι με βάση τις Γραφές μπορεί να διακρίνει κανείς μεταξύ του Θεού *ad intra* και του Θεού *ad extra*, δηλαδή μεταξύ της μονιμότητας και της προόδου του Θεού. Αυτή η μοναδική πρόοδος αποτελεί μια μετάδοση θείας δωρεάς και είναι μια θεία δύναμη, η οποία διακρίνεται σε πολλαπλές δυνάμεις. Οι θεωνυμίες προέρχονται από τις μετοχές σ' αυτές τις θείες δυνάμεις, άρα αποτελούν τα ονόματα με τα οποία υμνείται ο Θεός ως η μοναδική Αιτία ξεκινώντας από τα αιτιατά.

Ο άγιος Διονύσιος θεωρεί ότι η πρωταρχική και υπέρτατη θεωνυμία είναι **το Αγαθό**. Ο Αρεοπαγίτης δηλώνει ότι το Αγαθό αποτελεί το όνομα της υπέρθεης Θεότητας, ενώ η Αγαθότητα το όνομα της θεαρχικής υπάρξεως. Άρα, το Αγαθό είναι το όνομα της μοναδικής Αιτίας, ενώ η Αγαθότητα είναι το όνομα της προόδου Της, δηλαδή της καθολικής Της πρόνοιας. Μια ουσιώδης όψη του Αγαθού είναι **το Καλό**, θεωνυμία με την οποία ονομάζεται το θέλημα του Θεού. Παρομοίως, ο Αρεοπαγίτης με τον όρο υπερουσιό Καλό ονομάζει γενικά τη μοναδική Αιτία, ενώ με τον όρο θείο Κάλλος την πρόοδό Της, ως δύναμη καλλωπισμού όλων των όντων. Επομένως, το Καλό και το Αγαθό είναι τα πρωταρχικά ονόματα της μοναδικής Αιτίας, ενώ το Κάλλος και η Αγαθότητα συνιστούν ονόματα που χαρακτηρίζουν την πρωταρχική πρόοδό Της.

Π.: Ποια είναι η συγκεκριμένη ενέργεια του Θεού ως Καλό και Αγαθό?

π.Δ.Ρ.: Ως πρωταρχικά ονόματα του Θεού, το Καλό και Αγαθό εκφράζει την καθολική αιτιότητά Του ως μοναδική Αιτία. Το Καλό και Αγαθό είναι προπαντός το *ποιητικό Αίτιο*, το οποίο δημιουργεί όλα τα όντα χαρίζοντας στον κόσμο την καθολική του αρμονία. Ο Θεός δημιουργεί τα όντα σύμφωνα με τα αγαθά θελήματα Του, τα οποία αποτελούν τους *θείους λόγους* των όντων και ταυτόχρονα τα *θεία παραδείγματα* και *πρότυπα* τους. Γι' αυτό Το Καλό και Αγαθό είναι και το *παραδειγματικό Αίτιο*, το οποίο προορίζει τη μετοχή των όντων στις θείες δωρεές. Το Καλό και Αγαθό είναι επίσης και το *ειδικό Αίτιο*, το οποίο χαρίζει σε κάθε δημιούργημα το είδος του. Για τους αγγέλους και τους ανθρώπους το είδος αποτελεί μια άυλη ουσία, για την οποία ο Αρεοπαγίτης λέγει ότι βρίσκεται στο νου τους και συνιστά το κόσμημά τους. Αλλά, το Καλό και Αγαθό είναι και *τελικό Αίτιο*, διότι είναι ο σκοπός και το τέλος όλων των όντων. Ο Θεός καλεί όλα τα όντα στον εαυτό Του διεγείροντας μέσα τους τον έρωτα προς το κάλλος Του.

Π.: Τι σημαίνει Ιεραρχία κατά τον Αρεοπαγίτη και ποια είναι η δομή της?

π.Δ.Ρ.Ο άγιος Διονύσιος διδάσκει ότι όλα τα κτίσματα μετέχουν αναλόγως στο Καλό και Αγαθό. Απ' όλα αυτά τα όντα ο Αρεοπαγίτης ασχολείται μόνο με τον κόσμο των αγγέλων, των ανθρώπων και των ιερών πραγμάτων, που ταξινομούνται ιεραρχικά γύρω από την Αρχή τους, τον Χριστό. Ο Άγιος ονομάζει αυτόν τον αγιασμένο κόσμο *Ιεραρχία* και τον δομεί σύμφωνα με μια τριαδική τάξη, την οποία εκφράζει με τον όρο *διακόσμηση*. Η Ιεραρχία έχει τρεις ιερές όψεις: την τάξη, την επιστήμη και την ενέργεια. Ο Θεός θέλει να υπάρχει μια *ιερή τάξη* σ' όλη την Ιεραρχία, καθώς και σε κάθε διακόσμηση, κάθε βαθμίδα, ακόμα και σε κάθε μέλος της Ιεραρχίας. Η Ιεραρχία, είναι και *ιερή επιστήμη*, διότι αποτελεί μια αληθινή γνώση περί του Θεού και των θείων. Η ιερή επιστήμη ιεραρχείται σύμφωνα με την τελείωση των ιεραρχικών διακοσμήσεων. Τέλος, η Ιεραρχία είναι *ιερή ενέργεια*, διότι αυτή προέρχεται από τη μετοχή της Ιεραρχίας στη θεία ενέργεια, η οποία έχει τρεις διακεκριμένες λειτουργίες: την κάθαρση, το φωτισμό και την τελείωση.

Επομένως και η ιεραρχική ενέργεια έχει αυτές τις τρεις λειτουργίες, ούτως ώστε οι ιεραρχικές λειτουργίες της Ιεραρχίας αποτελούν εικόνες των θεουργιών. Στην πραγματικότητα, ολόκληρη η ιεραρχική ενέργεια ανήκει στον καλό και αγαθό Θεό και έχει ως σκοπό τη θέωση των μελών της Ιεραρχίας. Η Ιεραρχία συνίσταται από δύο μέρη: την Ουράνια Ιεραρχία και την Εκκλησιαστική Ιεραρχία. Η *Ουράνια Ιεραρχία* αποτελείται από τρεις αγγελικές ιεραρχίες και καθεμία από τρεις αγγελικές διακοσμήσεις. Η πρώτη διακόσμηση (η των Σεραφείμ, των Χερουβείμ και των Θρόνων) παραλαμβάνει ολόκληρη τη θεία έλλαμψη και τη μεταδίδει στις κατώτερες διακοσμήσεις. Για τους ανθρώπους, οι άγγελοί είναι αγγελιοφόροι των θείων μυστηρίων και οι μυσταγωγοί τος προς τον καλό και αγαθό Θεό. Ο Αρεοπαγίτης αναπτύσσει και το πρόβλημα του κακού, διδάσκοντας ότι το κακό εμφανίζεται στα ατελή όντα, στα οποία ασθενεί η παρουσία του Αγαθού. Από την άλλη, το κακό ταυτίζεται με το άσχημο και, συνεπώς, το κακό και άσχημο αποτελεί ένα είδωλο του Καλού και Αγαθού.

Π.: Ποιες τάξεις αποτελούν την Εκκλησιαστική Ιεραρχία κατά την αρεοπαγιτική διδασκαλία?

π.Δ.Ρ.: Ο άγιος Διονύσιος διδάσκει ότι ο Χριστός θεμελίωσε την Εκκλησιαστική Ιεραρχία για να συλλειτουργεί με την Ουράνια Ιεραρχία, γι' αυτό η Εκκλησία τείνει να γίνει εικόνα του θεοειδούς κάλλους των αγγέλων. Η Εκκλησιαστική Ιεραρχία έχει επίσης μια τριαδική δομή αποτελούμενη από τα μυστήρια, τις ιερατικές τάξεις και τις τάξεις των τελουμένων. Η ενέργειά της Εκκλησιαστικής Ιεραρχίας έγκειται στην κάθαρση, το φωτισμό και την τελειοποίηση, ενώ η επιστήμη της

είναι μια γνώση διά των συμβόλων. Κατά τον Αρεοπαγίτη, τα *σύμβολα* είναι ιερά παραπετάσματα πλασμένα από τους φωτισμένους θεολόγους των Γραφών, διαμέσου των οποίων ο νους του ανθρώπου ανάγεται από τα αισθητά προς τα νοητά.

Έτσι, τα αισθητά κάλλη της Εκκλησίας είναι σύμβολα του θείου Κάλλους, της αγγελικής ωραιότητας και της ομορφιάς της ψυχής του αγιασμένου ανθρώπου. Άρα, ο εκκλησιαστικός συμβολισμός είναι αναγωγικός προς την ένωση με το Καλό και Αγαθό. Επίσης, κατά τον Αρεοπαγίτη οι *ιερατικές τάξεις* συνιστούν τους θεματοφύλακες του θείου Κάλλους. Παρόλο που τονίζει το ρόλο του κλήρου στην Εκκλησία ο άγιος Διονύσιος δεν αδιαφορεί για τις υπόλοιπες διακοσμήσεις. Οι *διακοσμήσεις των τελουμένων* μετέχουν στα μυστήρια της Εκκλησίας και ανάγονται αναλόγως προς την τελειότητα. Σημειωτέον ότι ο άγιος Πατήρ θεωρεί ότι μέλη της Εκκλησιαστικής Ιεραρχίας δεν είναι μόνο οι κληρικοί, αλλά επίσης οι μοναχοί, ο ιερός λαός, ακόμα και οι καθαιρόμενοι.

Η αρεοπαγιτική εκκλησιολογία εκφράζει τη θεολογία της Εκκλησίας, διότι κινείται μεταξύ δύο ακρότατων κινημάτων, που εμφανίζονται στη δυτική θεολογία. Δηλαδή, μεταξύ της ισοπέδωσης όλων των εκκλησιαστικών βαθμίδων, προτεσταντικού τύπου, και του κληρικαλισμού, ρωμαιοκαθολικού τύπου.

Π.: Ποια είναι η διδασκαλία περί *θεώσεως του αγίου Διονυσίου*?

π.Δ.Ρ.: Κατ' αρχάς να επισημαίνουμε ότι ο Αρεοπαγίτης εκλαμβάνεται την *οικονομία της ενανθρωπήσεως* του Λόγου του Θεού ως μια αποκατάσταση της ωραιότητας και αγαθότητας της ανθρώπινης φύσεως. Το έργο αναπλάσεως του ανθρώπου από τον Χριστό είναι συνεχώς παρόν μέσα στην Εκκλησία Του διά των θείων μυστηρίων. Κατά τον Αρεοπαγίτη τα κύρια μυστήρια, διαμέσου των οποίων ο πιστός ανυψώνεται προς τη θέωση, είναι το βάπτισμα, η ευχαριστία και η τελετή του μεγάλου μύρου. Το *βάπτισμα* είναι μια θεογενεσία και ο αρχικός φωτισμός, με την οποία ο Χριστός καθαρίζει την εικόνα του ανθρώπου από το σκότος της αμαρτίας και αναμορφώνει το κόσμημά της. Με το *μυστήριο της ευχαριστίας* ο Χριστός ενεργεί τη σύναξη και κοινωνία όλων των εκκλησιαστικών τάξεων μαζί Του, τον καλό και αγαθό Θεό και η ένωση κορυφώνεται με τη θεία μετάληψη. Κατά τον Αρεοπαγίτη, όμως, ο Χριστός ενεργεί την πλήρη τελείωση της ωραιότητας της ανθρώπινης φύσης μέσα στην *τελετή καθαγιασμού του μεγάλου μύρου*.

Ο άγιος Διονύσιος μιλάει όμως και για *κορυφαία θέωση*, την οποία σχετίζει με την κορυφαία θεοείδεια. Πρόκειται για το αποτέλεσμα αρπαγής του νου μέσα στο θείο γνόφο σε μια έκσταση, μέσα στην οποία σταματά η νοητική του ενέργεια. Η μυστική ένωση με τον Θεό ενεργείται σε αγνωσία και ο πλήρως θεώμενος

άνθρωπος παθαίνει τη θέωση. Ο θείος γνόφος αποτελεί όμως μια αρεοπαγίτικη μεταφορά σχετικά με το απρόσιτο φως. Προκύπτει ότι η μυστική ένωση συνιστά την ανύψωση του νου στο υπέρθεο φως, δηλαδή στο υπερούσιο φως της θεότητας του Ιησού. Η μυστική ένωση πραγματώνεται όμως μέσα στην Εκκλησία. Ο Αρεοπαγίτης εκλαμβάνει τη λειτουργική σύναξη της Εκκλησίας γύρω από τον ευχαριστιακό Χριστό ως μια εικόνα των εσχάτων. Μετά την κοινή ανάσταση οι δίκαιοι θα ενώνονται αιωνίως με τον Χριστό μέσα στο φως της θεότητάς Του σ' ένα παμμακάριστο συμπόσιο χορήγησης όλων των θείων καλλών.

Η μελέτη μας δεν κατορθώνει τίποτα άλλο παρά να προβάλει την πρωτοτυπία του θείου Διονυσίου, ο οποίος διδάσκει πως ο Θεός δεν είναι μόνο υπερουσίως το Φως ή ο Έρωσ, αλλά προπαντός το Καλό και Αγαθό. Κατά τον Αρεοπαγίτη με τη μετοχή του στα μυστήρια της Εκκλησίας ο χριστιανός έχει τη δυνατότητα να βιώσει τη θεία Ωραιότητα και Αγαθότητα, ακόμα και να ενωθεί μυστικώς με το καλό και αγαθό Θεό, ο οποίος του χαρίζει το δώρο της θεώσεως ως μια υπερκόσμια καλλοποιία και αγαθοποιία.

Π.: Πως μπορεί να εκφράσει κανείς τη συνολική ενέργεια του Καλού και Αγαθού στη δημιουργία?

π.Δ.Ρ.: Ο άγιος Διονύσιος εκφράζει την καθολική αιτιότητα του Καλού και Αγαθού με την κίνηση του Θεού έξω από τον Εαυτό Του σε πρόοδο και επιστροφή. Αυτή η καθολική αιτιότητα δηλώνει την καθοδική και ανοδική κίνηση του Θεού στην πρόνοιά Του προς τη δημιουργία, που είναι συνεχής, αιώνια και ατελεύτητη. Μ' αυτήν την κίνηση δημιουργείται και τελειώνει ο αρεοπαγίτικός κόσμος, που έχει το Καλό και Αγαθό ως αρχή, μέση και τέλος του. Γι' αυτό τον λόγο ο άγιος Διονύσιος την συμβολίζει με έναν αιώνιο κύκλο: το ανοδικό ημικόκλιο συμβολίζει την θεία πρόοδο, δηλαδή την κάθοδο του Θεού στον κόσμο, ενώ το καθοδικό ημικόκλιο την θεία επιστροφή, δηλαδή την άνοδο όλων των όντων προς το Θεό. Το κέντρο του κύκλου παραμένει ακίνητο στην αίδια παραμονή του Θεού στον Εαυτό Του.

Από την άλλη, αυτή η καθολική κίνηση ξεκινά διά του θείου Έρωτος. Ο Έρωσ εξαπολύει την πρόοδο του Καλού και Αγαθού, από τη παραμονή Του στη υπερούσια ένωση, προς την καθολική πρόνοια· ταυτοχρόνως, με τον ερωτικό πυρ που αναφλέγει όλα τα κτιστά, και προπαντός την Ιεραρχία των λογικών όντων, ο Έρωσ συνάζει όλα τα όντα και τα ενώνει με το Καλό και Αγαθό. Επομένως, κατά τον άγιο Διονύσιο, ο θείος Έρωσ είναι ο εσωτερικός κινητήρας του Καλού και Αγαθού, που κινεί τα πάντα, τόσο στο Θεό όσο και στον κόσμο. Προφανώς, πρόκειται για μια κοσμοθεωρία η οποία είναι ουσιωδώς χριστιανική.

[Λεπτομέρειες για το βιβλίο βλέπε εδώ](#) και [εδώ](#)